

Preto knihu odporúčam do pozornosti nielen filozofom, ale aj všetkým tým, ktorí sa zaujímajú o nové médiá, osobitne o internet, a ich vplyv na naše kognitívne schopnosti, spoločnosť a kultúru vôbec.

Slavomír Gálik

Literatúra

ERIKSEN, T. H. (2009): *Tyranie okamžiku. Rychlý a pomalý čas v informačnom veku*. Brno: Doplněk.

GÁLIK, S. (2017): Influence of cyberspace on changes in contemporary education. *Communication Today*, 8 (1), April 2017.

GÁLIK, S., GÁLIKOVÁ TOLNAIOVÁ, S. (2015): Influence of the Internet on the Cognitive Abilities of Man. Phenomenological and Hermeneutical Approach. *Communication Today*, 6 (1), April 2015.

LOHISSE, J. (2003): *Komunikační systémy. Socioantropologický pohled*. Praha: Karolinum.

McLUHAN, M. (2011): *Jak rozumět médiím. Extenze člověka*. Brno: Jota.

SPITZER, M. (2014): *Digitální demence. Jak připravujeme sami sebe a naše děti o rozum*. Brno: Host.

Slavomír Gálik
Katedra masmediálnej komunikácie
FMK UCM v Trnave
Nám. J. Herdu 2
917 01 Trnava
Slovenská republika
e-mail: s_galik@yahoo.com

ETELA FARKAŠOVÁ:

Paralely a prieniky

Bratislava: Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov 2015, 295 s. Ilustrácie K. Fuliarová.

Filozofie dnes predstavuje složitý a členitý myšlenkový komplex. Cesty k filozofii jsou pro mnohé příliš neschůdné, a proto je třeba přivítat každou práci, která je schopna oslovit širší okruh čtenářů, než jsou jenom profesionální filozofové. Významná slovenská filozofka, básnířka a prozaička, překladatelka a publicistka Etela Farkašová, autorka řady esejistických prací (Etudy o bolesti a jiné eseje, Uvidieť hudbu a jiné eseje, Čas na ticho, Vrstvenie času) se v knize *Paralely a prieniky* představuje opět jako vynikající esejistka. Knížka je rozdělena do dvou oddílů – Kontexty globalizácie a Filozofické aspekty literatúry / literárne aspekty filozofie. Připomeňme si klíčová témata těchto esejistických úvah Etely Farkašové.

V první části autorka uvádí, že mnohé současné epistemologické koncepce se shodují v tom, že je potřeba znovu promyslet pojmy a kategorie spojené s procesem poznávání a jeho analýz. Z toho plyne hledání nového typu rozumu/racionality. V jeho rámci připomíná autorka i feministické epistemologie, bohatší o rozměr kategorie rodu, které autorka pokládá za podnětné. Rozum a racionalitu nelze vytrhávat z organických souvislostí se subjektem poznání jako celostní (tělesnou, smyslovou, emocionální), prakticky jednajícím bytostí. Velmi cenné jsou autorčiny úvahy o objektivitě vědeckého poznání. Klade otázku, zda může osamělý jedinec bez interakce s ostatními, bez diskusí a oponentur dosahovat vědecké, objektivně platné poznání, jinak řečeno, zda objektivita poznání může být produktem individuálního vědce, izolovaného od vědecké komunity. Všimá si toho, že v současnosti se věda stále více chápe jako aktivita úzce spjatá s konkrétním kulturním a společenským pozadím, které ji ovlivňuje. Připomíná, že neexistuje jednotná koncepce ani podoba objektivit, a to nejen v dějinném průřezu filozofického myšlení, ale sni v současnosti. Zajímavá je její úvaha o důvěryhodnosti subjektu a v souvislosti s fenoménem důvěry i tematizace epistemické autority. Zde i v ostatních esejích Etela Farkašová přirozeně představuje svou obdivuhodnou znalost filozofické a krásné literatury. Bez toho by esej ani nebyla esejí. Defilují před námi autorky a autoři známí, ale mnohdy neznámí, E. Groszová, H. Nagel-Docekalová, M. Fieldová Belenkyová, Ch. Kulkeová, S. Hardingová, M. Singerová, C. Diamondová, M. Nussbaumová, W. Woolfová, ale také J. Habermas, L. Földényi, G. Basall, A. Mehta, B. Latour, J. Needhans, L. Wittgenstein, O. M. Skilleås a mnoho dalších.

V druhé části knížky stojí v popředí vztah filozofie a krásné literatury. Obě tyto oblasti lidské duchovní aktivity jsou autorce blízké a důvěrně známé. Sama se svěřuje, že v poslední době často vyhledává jejich pomezí, nevyhraněný meziprostor, křehké hraniční pásmo eseje. Je si velmi dobře vědoma toho, že se esejí ze strany tzv. odborné literatury vytýká nedostatečná přesnost formulací, náklonnost k obraznému, poetickému vyjadřování, méně přísná logika výkladu, absence citací, volnější způsob argumentace. Ví, že v akademickém světě má filozofická esejistika o mnoho nižší autoritu než přesně vymezené akademické žánry, ale odmítá marginalizaci filozofické esejistiky a souhlasí s těmi, kdož mluví o možnosti a potřebě „esejisticky resuscitovat filozofii“. Projevuje se v tom i autorčina starost o filozofii, naděje na její oživení, na překonání její stylistické uniformity, na obnovení kontaktu s realitou individuálního i společenského života, na otevření filozofie k pojmenování příčin současné globální zmatenosti a k samostatné skutečně filozofické reflexi otázek, které člověka znepokojují. Svou vstřícnost musí projevit přístupnější a přitažlivější formou vyjadřování, aby filozofické práce nebyly nudnou četbou, která neuspokojuje ani zasvěcené.

Autorka připomíná jak tendenci k vzájemnému přibližování filozofie a literatury, tak na druhé straně názory bránící jejich druhovou odlišnost. Pokud chápeme filozofii jako vědu o vnitřní zkušenosti, o světě pocitů, ideálů, předtuch, projektů, tužeb a snů, které nosíme v sobě, můžeme mluvit o jistých podobnostech, ba paralelách s krásnou literaturou. Ve filozofii i v literatuře jde přece především o co nejadekvátnější uchopení a zprostředkování subjektivního obrazu světa, o pochopení a ztvárnění vztahu člověka ke světu.

Přitom platí, že filozofie a literatura představují jedinečné, specifické a nezaměnitelné formy vidění a uchopení světa, tvořivého přístupu k němu, formy práce s jazykem, který je jim vlastní.

Eseje o vztahu filozofie a literatury se dotýkají možnosti a potřeby transformovat filozofii ve smyslu jejího přiblížení k reálnému lidskému prožívání a hlubšímu integrování filozofie do každodennosti a do řešení problému, které každodennost člověku přináší. V této souvislosti odpovídá autorka i na otázku, v čem spočívá smysl filozofického dialogu. Může nám pomoci dát to, co jsme pokládali za soukromé, co jsme pokládali za osobní selhání, do souvislosti se sociálními podmínkami, s historickou perspektivou, nově pochopit to, čím jsme a jak žijeme. Rozhovor autorka pokládá za jeden z nejcennějších produktů lidského společenství. Nemůže sice poskytovat hotové definitivní odpovědi, ale může připravit člověka na to, aby si filozofickými prostředky vypěstoval schopnost kriticky reflektovat konkrétní životní situace. Příležitostí k filozofickému rozhovoru, k filozofickému „poradenství“, by mohly být i tolik potřebné filozofické kavárny, jako prostor k přiblížení filozofie ke každodennímu lidskému životu s jeho zážitky a pocity.

Čtivé eseje Etely Farkašové přátelsky nutí k zamýšlení, ukazují autorčino pochopení místa filozofie v soudobém světě. Filozofie se v jejích textech vrací do skutečného života, k živým problémům konkrétních lidí.

Jan Zouhar

Jan Zouhar
Katedra filozofie
Filozofická fakulta MU
A. Nováka 1
602 00 Brno
Česká republika
e-mail: zouhar@phil.muni.cz